

İman ve İnsan

Eüzübillâhimineşşeytânirracîm. Bismillâhirrahmânirrahîm.

Elhamdülillâhi Rabbi'l-âlemîn. Vesselâtü vesselâmü alâ Resûlinâ Muhammedin, Habîbi Kalbinâ ve Tabîbi Kulûbinâ, ve alâ âlîhî ve sahbîhî ecmaîn.

Allâhümme salli ve sellim alâ Seyyidinâ Muhammedin Hâtemi'n-Nebiyyîn, ve alâ cemî ihvânihî mine'n-Nebiyyîne ve'l-Mûrselîn, Seyyidinâ Âdem, Seyyidinâ İdrîs, Seyyidinâ Nûh, Seyyidinâ Hûd, Seyyidinâ Sâlih, Seyyidinâ İbrâhîm, Seyyidinâ Lût, Seyyidinâ İsmâîl, Seyyidinâ İshâk, Seyyidinâ Ya'kûb, Seyyidinâ Yûsuf, Seyyidinâ Eyyûb, Seyyidinâ Şu'ayb, Seyyidinâ Mûsâ, Seyyidinâ Hârûn, Seyyidinâ Dâvûd, Seyyidinâ Süleymân, Seyyidinâ Yûnus, Seyyidinâ İlyâs, Seyyidinâ Elyesa, Seyyidinâ Zulkifl, Seyyidinâ Zekerîyyâ, Seyyidinâ Yahyâ, Seyyidinâ Îsâ, Salâten dâimeten bi devâmi Mûlkike ve ekrimhüm bi ecameli selâmike ve rîdvânike.

"Ant olsun ki insanı en güzel biçimde (ahsen-i takvim) yarattık. Sonra onu aşağıların aşağısına indirdik. Ancak iman edip sâlih amel işleyenler müstesnadır; onlar için kesintisiz bir mükâfat vardır." (Tîn, 4-6)

Yüce Allah **Kur'an-ı Kerim**'de insana bahsettiği yüksek mertebeyle böyle bildiriyor. İnsan, **ahseni takvîm** üzere yani en güzel şekilde yaratılmış, kâinatın özeti ve yeryüzünün halifesi kılınmıştır. Ne var ki aynı insan, eğer bu ulvî gayeyi unutup inkâra saparsa "esfel-i sâfilîn"e, yani aşağıların en aşağısına düşebilir. İlhâhî beyan, bu düşüşten kurtulmanın çaresini iman ve sâlih amel şartına bağlamıştır. Gerçekten de **iman**, insanı insan eden, hatta insanı **sultan** eden bir cevherdir; imansızlık (küfür) ise insanı en âciz ve aşağı bir mahlûk hâline indirir. Küfür, insanın mahiyetindeki o "ilahi sanat antikasını" kırar ve degersiz bir maddeye indirger. Öyleyse insanın asıl vazifesi, bu fâni dünyada iman nuru ile Rabbinin rızasına yönelik ve kulluk vazifesini yerine getirmektir.

"Ahsen-i Takvim" tabiri, sadece estetik bir güzelliği değil, yapısal ve işlevsel bir mükemmelliği ifade eder. "Takvim" kelimesi, bir şeyi doğrultmak, kıvama getirmek, nizam ve intizam vermek anımlarına gelir.

- **Fiziksel ve Ruhsal Bütünlük:** Tefsirler, bu kavramın hem bedeni hem de ruhu kapsadığını belirtir. İnsanın dik duruşu, ellerini kullanma becerisi, konuşma yeteneği ve estetik yüz yapısı fiziksel "ahsen"iyetin işaretleridir. Ancak asıl "ahsen"iyet, insanın akıl, kalp, vicdan ve ruh gibi manevi donanımlarında gizlidir.
- **İradi, akli ve vicdani kapasite:** Bazı tefsirlere göre bu ayet insanın "dik duruşuna" (kâmeti) ve fizyolojik üstünlüğüne dikkat çekmekle birlikte, asıl vurguyu insanın iradi, akli ve vicdani kapasitesine yapar. İnsan, bilgi üretebilen, ürettiği bilgiyle medeniyet kurabilen, iyi kötüden ayırt edebilen ve ahlaki seçimler yapabilen yegâne varlıktır. Diğer varlıklarda bulunmayan bu "yüce üstünlükler", insanı Allah'ın muhababı kılar.
- **Kainatın küçük bir örneği:** İnsan "kâinatın küçültülmüş bir örneğidir. Kâinatta ne varsa, insanda numunesi vardır. Dağların sertliği kemiklerinde, nehirlerin akışı damarlarında, alemin ruhani boyutları ise latifelerinde tecelli etmiştir. Bu yönyle insan, kâinat ağacının en son ve en cemiyetli meyvesidir.

Hud Suresi 61. ayette, "*O sizi yerden var etti ve size orayı mamur hale getirme görevi verdi*" buyurulmaktadır. Halifelik, Allah adına yeryüzünde tasarrufta bulunmak, adaleti tesis etmek ve ilahi iradeye uygun bir yaşam alanı kurmaktır.

- Bu "imar" görevi, sadece binalar dikmek veya tarım yapmak değildir. Asıl imar, kalplerin imarı, toplumun huzuru ve adaletin inşasıdır. İnsan, tabiatı tahrif eden bir tüketici değil, onu koruyan ve güzelleetiren bir emanetçi olmalıdır.

Bakara Suresi 30. ayette, Allah meleklerle yeryüzünde bir halife yaratacağını bildirdiğinde, melekler: "*Orada fesat çıkaracak ve kan dökecek birini mi yaratacaksın?*" diye sormuşlardır. Allah ise "*Ben sizin bilmediğinizizi bilirim*" cevabını vermiştir.

- Melekler, insanın irade sahibi olmasının potansiyel risklerini (şer, kan dökme) görmüşlerdir. Ancak Allah'ın bildiği sırr, insanın şerre kabiliyeti olmasına rağmen, iradesiyle hayatı seçebilme gücüdür. Nefsine ve şeytana rağmen Allah'a itaat eden bir insan, iradesiz itaat eden melekten daha yüksek bir makama erişebilir. İnsanlık tarihi, kan döken Kabil'lerin yanında, insanlığı yaşıtan peygamberlerin ve velilerin tarihidir.

Ahzâb Suresi 72. ayette "*Şüphesiz biz emaneti göklere, yere ve dağlara arz ettik de onlar onu yüklenmekte çekindiler ve onun sorumluluğunu yerine getirememekten korktular. Ne var ki, onu insan yükledi. Bunca kabiliyet ve nimetlerle donatıldığı halde yüklendiği emânetin hakkını veremeyen insan ne kadar zâlim, ne kadar câhildir.*"

- Göklerin, yerin ve dağların yüklenmekte çekindiği "emanet"i insan yüklenmiştir. Bu emanet; akıl, irade ve benlik (ene) şuurudur. İnsan bu emanet sayesinde "Ben kim?", "Yaratıcım kim?", "Nereden gelip nereye gidiyorum?" sorularını sorabilir. Emaneti hakkıyla koruyan "emin" bir halife olurken, ona ihanet eden "zâlim ve câhil" konumuna düşer.

İman insanı Yaratıcısına bağlayan bir intisaptır. İnsan, "Ben Allah'ın kuluyum, O'nun kudretine dayanıyorum" dediği an, acıliğinden kurtulur ve Kâinatın Yaratıcısının sonsuz kudretine istinat eder.

- Eğer insan Allah'a intisap ederse (iman), üzerindeki naklılar (akıl, merhamet, sevgi) "İlahî İsimlerin tecellisi" olarak okunur ve paha biçilmez bir değer kazanır.
- **Küfrün Etkisi:** Küfür (inkar) ise bu intisabı kesmektir. Bağı kopan insan, kâinatın devasa olayları (ölüm, hastalık, musibetler) karşısında yapayalnız, aciz ve çaresiz kalır. İman bir "emniyet kemeri", küfür ise boşlukta savrulmaktadır. Eğer intisap kesilirse (küfür), insan sadece "konuşan bir hayvan" veya "madde yiğini" olarak görülür; değeri madde fiyatına düşer.

İmanın Mahiyeti ve Güzelliği

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi vesellem) Cebrâil Hadisi'nde imanın tanımını, Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine (aleyhimüsselam), âhiret gününe ve kadere inanmak şeklinde yapmıştır. İman kalpte tesis edilen bir tasdiktir; ancak dil ile ikrar ve amel ile yaşantı onu tezahür ettirir. Büyük tâbiîn velîsi Hasan-ı Basrî (rahmetullahi aleyh) imanın yalnız sözle veya hayal ile olamayacağını şu hikmetli sözle ifade eder: "**Ey insanoğlu! İman ne temennî ile olur, ne de süslenip püslenmekle. Şüphesiz ki onun mekânı kalptir; fakat onun varlığı ancak sâlih amellerde belli olur.**". Gerçek iman, kuru iddiyalardan ibaret değil, insanın özünde kök salıp davranışlarında meyve veren diri bir inançtır. Bu güzel tarif, imanın sadece dille söylemek olmayıp gönülde hissedilip hayatı kuşatan bir hakikat olduğunu gösterir.

İmanın güzelliği, insan fitratına kazandırdığı ulvî değerlerde gizlidir. İman, ruhun gıdası ve kalbin nurudur. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bir duâsında "**Allah'ım, kalbimi**

imanla ziynetlendir" diye niyaz etmiş; kalpte kök salan iman nurunun, mü'minin suretine ve sıretine yansıyan bir ziynet olduğunu belirtmiştir. İman, kalbe Allah sevgisi ve korkusunu birlikte yerleştirir. Sevgi ile kişi Rabbine yakınlaşır, korku ile günahlardan sakınır. **Tasavvuf ehli** bu dengeyi güzel misallerle anlatmıştır. Nitekim Şeyh Saffı Buyruğu'nda iman, kökü sağlam, dalları göße uzanan bir ağaca benzetilir. Bu temsile göre **iman ağacının** kökü Allah Teâlâ'ya karşı haşyet (saygı dolu korku), gövdesi ihlâs ile dolu bir kalptir; iman ağacının özü Kur'an-ı Azîmüşşân'dır, kabuğu hayâ (utanma duygusu), özü besleyen iç tabakası şükürdür, yaprakları takvâdır, dalları tevbedir, meyvesi ise Allah'ın ihsan ve inâyetidir. Böyle tarif edildiğinde iman, insanda tüm güzel ahlâk ve erdemlerin kökü, kaynağı olarak karşımıza çıkar. Gerçekten de **hayâ** duygusu, **şükür** hissi, **takvâ** ve **tevbe** gibi faziletler hep imanın birer neticesidir. İman sayesinde kul, Rabbi'nin izniyle nefsanı zaflarını terk edip adeta meyveli, yapraklı bir ağaç gibi hem kendi özünü olgunlaştırır hem de etrafına faydalı hale gelir.

Buhari ve Müslim'de ittifakla rivayet edilen Enes b. Malik (r.a.) kaynaklı hadis, imanın tadını almanın üç şartını ortaya koyar:

"Üç haslet vardır, kimde bulunursa imanın tadını bulur: Allah ve Resûlü'nü her şeyden ziyade sevmek; sevdığını Allah için sevmek; kûfre dönmemi, ateşe atılacakmış gibi çirkin görmek."

Allah ve Resulünü her şeyden çok sevmek:

- Bu, sevgi sıralamasının yeniden yapılandırılmasıdır. İnsan fitraten kendini, ailesini ve malını sever. Ancak mümin, bir tercih anında (örneğin; ticaret ile namaz, nefis ile Allah'ın emri çatışlığında) tereddüsüz Allah'ı tercih ediyorsa, bu sevgi ispatlanmış olur. Bu tercih, kişiye manevi bir haz bir lezzet verir.

Sevdığını Allah için sevmek:

- İnsan ilişkilerinin menfaat, korku veya biyolojik bağlar yerine, "Allah rızası" merkezli kurulmasıdır. Bir kişiyi, ahlaklı güzel olduğu, Allah'ı hatırlattığı için sevmek, sevgiyi ebedileştirir.

Kûfre dönmemi ateşe atılmak gibi kerih görmek:

- Bu, imanın kalpte kökleştiğinin (tahkiki iman) göstergesidir. İmansızlık ihtimali, biyolojik ölümden veya fiziksel yanmadan daha korkunç gelmelidir. Bu hassasiyet, kişinin manevi kimliğini koruma refleksidir. Kişi bu hassasiyet ile imanını yitirme tehlikesi ile 100 yıl yaşayacağına şu an şuracıkta ölmeyi diler Rabbinden.

İmam Gazali, "Kimya-yı Saadet" ve "İhya-u Ulumiddin" eserlerinde kalbin manevi fizyolojisini detaylandırır.

Zahir ve Batın Dengesi

Gazali'ye göre insan iki varlıktan mürekkep bir terkip gibidir:

- **Zahiri Kalıp (Beden):** Gözle görülen, ölümlü, dünyaya ait kısım.
- **Batını Hakikat (Kalp/Ruh):** Gözle görülmeyen, ilahi, ebedî kısım. Beden, kalbin ülkesidir; akıl, kalbin veziri; duyular ise casuslarıdır. Hepsi kalbe hizmet etmek için yaratılmıştır. Kalbin asıl gıdası marifetullah (Allah'ı bilmek) ve muhabbetullahıtır.

Paslı Ayna Temsili

Gazali, kalbi "İlahi sırların yansıldığı bir ayna"ya benzetir. İnsan doğduğunda bu ayna saf ve parlaktır (Fırat). Ancak;

- Günahlar, gaflet, dünya hırsı ve kötü ahlak, bu aynanın üzerine düşen nefes buharı veya pas lekeleri gibidir.
- Ayna kirlendikçe yansıtma özelliğini kaybeder. Hakikat orada olmasına rağmen, kalp onu göremez hale gelir (Basiret körlüğü).
- **Tedavi**, ibadet, zikir ve tövbe, bu aynayı cilalamaktır (Tasfiye-i Kalp). Ayna ne kadar temizlenirse, Allah'ın isimlerinin tecellisi o kadar net görünür.

Mevlana Celaleddin-i Rumi, Mesnevi'sinde kalbin arınma sürecini anlatmak için "Çinli ve Rum Ressamların Yarışması" hikayesini kullanır.

Bir padişah, sanatın zirvesini görmek için Çinli ve Rum ressamları yarıştırır. Salonun ortasına perde çekilir. Çinli ressamlar duvara türlü türlü renkler, boyalar ve altın varaklar kullanarak muazzam, süslü resimler yaparlar. Rum ressamlar ise ne boya kullanır ne fırça. Sadece elliğine aldıkları cilalarla duvarı günlerce, aylarca siler, parlatır ve üzerindeki her türlü pası temizlerler. Süre biter, perde açılır. Çinlilerin resmi göz kamaştırıcıdır. Ancak Rumların duvarına bakıldığında, karşı duvardaki o muhteşem resmin, ayna gibi parlayan duvara yansıldığı görülür. Ancak bu yansımıma, asılдан daha canlı, daha parlak ve daha derinlikli görünümektedir.

- **Çinli Ressamlar:** Zahiri ilimlerle, dış görünüşle, ezberle ve nakille meşgul olanları temsil eder. Güzellikleri dışarıdan toplarlar (Kesbi ilim).
- **Rum Ressamlar:** Gönül ehlini (Sufileri) temsil eder. Onlar, kalplerini kin, haset, kibir ve günah pasından arındırırlar (Vehbi ilim).

İman, dışarıdan boyanmak değil, içерiden parlamaktır. Kalp temizlendiğinde, kâinatın hakikatleri ve ilahi nurlar o kalbe zahmetsizce ve en saf haliyle dolar. İbadetlerimizin amacı şekilsel bir boyanma değil, kalbimizdeki pasları silmektir.

Günümüzün en büyük problemleri olan stres, korku ve tatminsizlik (huzursuzluk) sorununun ilacı, Kur'an'ın şu ayetinde saklıdır: "**Bilesiniz ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur (mutmain olur).**" (Ra'd, 13/28).

- Ayetteki "*Elâ bi zikrillahi tatmainnu'l-kulûb*" ifadesinde, "zikrullah" kelimesinin öne alınması (takdim), Arapça gramerinde "hasır" (sınırlama/ancak ve sadece) manası ifade eder. Yani; kalbin huzur bulabileceği *başka hiçbir kaynak yoktur*.
- İnsan kalbi, sonsuzluk (ebediyet) arzusuyla yaratılmıştır. İnsanın kalbi, kâinat kadar genişir. Bu sonsuz boşluğu, sonlu olan dünya nimetleri (para, makam, eğlence, fani aşklar) dolduramaz. Sonlu olan, sonsuzu doyuramaz. Sonsuz olan kalbi, ancak Sonsuz olan Allah'ın zikri ve marifeti tatmin edebilir. Bu ayet, insanın varoluşsal bunalımının tek çözümünü sunmaktadır.

İmanın İnsana Kazandırdıkları (Ahseni Takvime Yükseliş)

İman, insana en başta **şerefli bir kimlik** kazandırır: Mü'min, iman sayesinde Allah'ın kulu ve Halifesi olduğunu bilir. Rabbine iman eden kişi kendisini sahipsiz ve gâyesiz bir varlık olarak görmez; aksine, sonsuz kudret sahibi Rahmân'a intisabıyla izzet bulur. **İman hem nurdur, hem kuvvettir**. Gerçek imanı elde eden kimse, "*kâinata meydan okuyabilir*", imanın verdiği

güçle hadiselerin baskısından kurtulur, "Tevekkeltü alâllah" diyerek hayat denizinin dalgaları arasında emniyetle yol alır. İman, insana cesaret ve özgüven aşilar; çünkü mü'min, her işinde dayanağının Allah olduğunu bilir. İmanlı bir gönül, en zor zamanlarda bile ümitsizliğe kapılmaz. Allah'a iman eden, **sabır** ve **tevekkül** kanatlarıyla sıkıntıları aşar. İman, sahibini manevi açıdan güçlü kılar; zira mü'min, kudreti sonsuz olana güvenmenin huzurunu taşırlar.

Allah'a inanan bir insan, hayatın hem mânâsını kavrar hem de zorluklarına karşı dayanma gücü bulur. İman, karanlık dünya yolculüğünü aydınlatan bir ışık gibidir. Mü'min, imanının nuru sayesinde fırtına, zelzele, salgın gibi musibetleri dahi Allah'ın emrinde birer görevli olarak görür; zahiren korkutucu görünen hadiselerin arasında nice gizli hikmetler bulunduğu bilir. Hattâ **ölümü**, ebedî hayatın bir mukaddimesi; kabri ise sonsuz saadetin bir kapısı olarak görür. Gerçekten iman nuru gönülde parlayınca, ölüm bile mü'minin nazarında korkunç bir yokluk değil, sevgiliye kavuşmak için geçilen bir köprüye dönüşür. İman, mü'minin kalbine **ümit** ve **teslimiyet** eker. Allah'a inanan insan, başına gelen her işte Rabbine dayanır; kadere iman, kederi iman ile alt etmenin yegâne çaresidir. Böyle bir insan, dünyanın fâni sıkıntılarını sabırla göğüslerken, kalbinde "**Rabbinin rahmetinden ümit kesme**" diye buyrulan ilâhî müjdeyle daima iyimser olur.

Tüm bu yönleriyle iman, insanı **ahseni takvîm** mertebesine yükseltten manevi bir iksirdir. İman ile insan, fitratındaki güzellikleri, yüksek ahlâk ve istidatları ortaya çıkarır. **Muhyiddin İbn Arabî** Hazretleri, insandaki bu imkânı "insan-ı kâmil" kavramıyla açıklamıştır. Ona göre kâmil imana ve marifete eren "*İnsan-ı Kâmil*", yaratılışın gayesi olup bütün âlemde Allah'ın isim ve sıfatlarını en güzel şekilde yansıtın bir ayna gibidir. İbn Arabî, kâmil insanı Allah ile mahlükat arasında adeta bir vesile, bir göz olarak niteler; Cenâb-ı Hak, insan-ı kâmil vasıtıyla kendi eserlerini temaşa eder. Bu anlayış, insanın imanı ve marifeti nisbetinde yücelip "esenf-i sâfiîn" çukurundan kurtulduğunu ve hatta varlık âleminin özü haline gelebildiğini gösterir. Gerçekten de iman nuru parladıkça insanın mahiyeti inkişaf eder; âyette buyurduğu gibi mü'min "*Allah'ın halifesî*" sıfatıyla yeryüzünde emanet-i kübrâyı taşımaya liyakat kazanır. Mevlânâ Celâleddîn Rûmî (kuddise sirruh) ne güzel söyler: "**Sen yeryüzünde Allah'ın imzasını taşıyan bir hat eserisin; kendini basit bir kul sanma!**" İman işte bu şuurla insana kendi hakikatini bildirir. "**Kendini bilen Rabbini bilir**" sırrınca, iman sayesinde insan ne kadar aciz bir abd olduğunu, ama aynı zamanda Rahmân'a imanıyla ne denli kıymet kazandığını idrak eder.

İman, aynı zamanda insanın önüne **ebedî bir hayat hedefi** koyar. İman eden, dünya hayatının gelip geçici bir imtihan olduğunu ve gerçek saadetin ebedî âlemde yaşanacağına inanır. Bu inanç, mü'minin her anına anlam katar. İmanlı bir insanın hayat yolculuğu, hedefsız bir serüven değil, aksine cennete uzanan bilinçli bir yürüyüşür. Allah'a iman eden kişi, dünya nimetlerini de imanın penceresinden değerlendirdir; nimete şükredip kulfete sabreder. Böylece her hâli ibadete dönüşür. İman ile insan sadece maddî ihtiyaçlarının peşinde koşan bir varlık olmaktan çıkar; ruhunun ve kalbinin sonsuzluk arzusunu iman ile doyurur. İman, insana sultanlık derecesinde bir kıymet kazandırır; çünkü iman insana doğrudan doğruya Sultanlar Sultanı olan Allah'a intisap etme şerefini verir. İman ile mü'min, Kudreti Sonsuz'un rahmetine dayanır; şu fâni dünyada kendini kimsesiz değil, Rahmân'ın himayesinde bilir. Bu nedenle iman nimetine erişen bir insan, "**Elhamdülillah mü'minim**" diyerek hamd etmelidir.

İmanın Toplumsal Hayata ve Kâinata Yansımaları

İman, mü'minin sadece kendi nefsinde kalmaz; etrafına da nur saçan bir ışiktır. İmanlı toplum, güven ve huzur toplumudur. İmanı gerçek manada yaşayan bir mü'min, çevresine

eminlik verir. Fahr-i Kâinat Efendimiz (sallallahu aleyhi vesellem) bir hadis-i şerifte şöyle buyurmuştur: “**Müslüman, diğer Müslümanların elinden ve dilinden zarar görmediği kimsedir. Mü'min de insanların canları ve malları hususunda kendisine emin oldukları kimsedir.**”. Görülüyor ki iman, mü'mini emniyet timsali bir insan haline getirir. Kalbinde Allah korkusu ve sevgisi taşıyan bir mü'min, hiç kimseye zulmetmez, haksızlık yapmaz; çünkü bilir ki yaptığı her şeyden Allah huzurunda hesaba çekilecektir. İman insanı **güzel ahlâk** sahibi yapar. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi vesellem) “**Sizin iman bakımından en hayırınız, ahlâkı en güzel olanınızdır**” buyurarak imanın olgunluğunu güzel karakterle ölçmüştür. Gerçek mü'min yalan söylemez, emanete hiyânet etmez, komşusuna kötülük düşünmez. Zira Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) “*Komşusu kötülüklerinden emin olmayan kişi iman etmiş sayılmaz*” diye uyarmıştır. İman, mü'minleri birbirine kenetleyen bir bağıdır. Kur'an-ı Kerim'de mü'minlerin kardeş olduğu bildirilmiştir. Bu kardeşlik, sîrf dünyevî çîkarlardan değil, iman nimetiyle Allâh için birbirini sevmekten ileri gelir. Allâh'a iman eden bir topluluk, adalet ve merhamet değerleri üzerine birlikte yaşıar. İman ışığının hâkim olduğu bir toplumda zulüm, haksızlık, bencillik barınamaz; çünkü her mü'min “Allah beni görüyor” şuurıyla hareket eder.

İman, insana **evreni okuma** gözü de kazandırır. İmanlı insan, kâinat kitabını hikmet nazarıyla temşa eder. Kur'an-ı Kerim bizlere, göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelişinde “**akıl sahipleri için ibretler**” olduğunu haber verir (Âl-i İmrân, 190). Mü'min işte o akıl sahiplerindendir: Gece ile gündüzün değişiminde, yıldızların akışında, rüzgârların eşişinde Rabbimizin kudretini ve sanatını görür. **Her bir mahlûku, Yaratıcı'sının bir mektubu, bir âyeti gibi okur.** Kur'an-ı Kerim'de “**Yedi gök, yer ve bunların içindekiler Allâh'ı tesbih eder; kâinatta hiçbir şey yoktur ki O'nun hamd ile tesbih etmesin.**” buyrulmuştur. İman gözüyle bakan mü'min, kâinatın zikir ve tesbih halinde olduğunu idrak eder; böylece mahlükata karşı saygı ve merhameti artar. İman, insana çevreye ve bütün canlılara karşı bir emanet şuuruyla yaklaşmayı öğretir. Çünkü mü'min bilir ki yerin ve gögün nizamı ilâhî kudretin eseridir; tabiat tesadüflerin eseri değil, Rabbimizin yarattığı **âyetlerle dolu** bir kitaptır. Bilhassa modern zamanlarda maneviyatını yitiren insanlık, tabiatla hoysatça zarar verebilmektedir. Oysa iman şuuru, insanı kâinatın emanetçisi konumuna getirir. İman eden kişi, canlı-cansız her varlığa “**Allâh'ın sanatı**” gözüyle bakar. Bu sebeple gerçek bir mü'min çevresine karşı duyarlı, şefkatli ve adaletli olmak zorundadır. Hatta hadis-i şerifte buyrulduğu üzere, “*Yeryüzündeki lere merhamet edin ki göktekiler de (melekler) size merhamet etsin.*”

Yunus Emre ne diyordu? “*Bir kez gönül yıkın ise, bu kıldığın namaz değil, Yetmiş iki millet dahi, elin yüzün yumaz değil.*” Gönül, Allâh'ın tahtıdır. Kabe'yi insan yapmıştır, gönlü Allâh yapmıştır. O yüzden kalp kırmak, Kabe'yi yıkmaktan beterdir.

Tasavvuf büyükleri, **kâinat, insan ve iman** münasebetini veciz ifadelerle dile getirmiştir. “İnsan küçük bir âlem, âlem büyük bir insandır” sözü bunlardan biridir. İnsanı küçük bir evren yapan şey imandır. Çünkü iman, insanı kâinatın şuur sahibi bir özeti, bir aynası haline getirir. İsmail Hakkı Bursevî Hazretleri, imanın rûhun tasdiki ile bedenin ikrarı arasında işleyenince bir sıra olduğunu söyler. Bursevî, “*İman Yetmiş Şubedir*” hadisinin şerhinde imanın hem kalpte kök salan hem dil ile şehâdet eden yönlerini tasavvuffî bir derinlikle ortaya koyar; **her bir iman şubesini insanın zâhirî ve bâtinî âleminde hakikate yol alan bir nur damlası** gibi tasvir eder. Ona göre iman esasları, sadece aklî bir tasdik değil, yaşanıp hissedilen bir hakikattir. Gerçekten iman hakikati kalbe tam yerleşince, mü'minin hem iç dünyası aydınlanır hem de dış dünyası mamur hale gelir. Kalpten taşan iman nuru, insanın davranışlarına, sosyal çevresine ve hatta kâinat tasavvuruna sırayet eder. İman sayesinde mü'min, kâinatı

bir mânâlar yumağı, bir ibret mektebi olarak görmeye başlar. Böyle bir insan, her şeyde Allah'ın bir isminin tecellisini fark eder. Bir çiçekte **Rahmân**'ın rahmetini, bir hilâlde **Halîk**'ın kudretini, bir yağmurda **Rezzak**'ın ihsânını temaşa eder. **Marifetullah** denen bu idrak, imanın kemâl mertebesidir. İşte o zaman insan, zübde-i âlem (âlemin özeti) olduğunu anlar. Yunus Emre Hazretleri'nin "Bir ben vardır bende, benden içeri" misrasında işaret ettiği gibi, mü'min insan kendi iç âleminde dahi uçsuz bucaksız bir âlem keşfeder. "**Onlara hem dış dünyada (âfâk) hem kendi nefislerinde (enfûs) âyetlerimizi göstereceğiz ki, onun (Kur'an'ın) hak olduğu kendilerine iyice belli olsun.**"

(*Fussilet Sûresi*, 41:53). "**Enfûs ve âfâktaki âyetler**" ona Rabbini tanıtıkça tanıtır. Allah sevgisiyle dolan kalbi, bütün mahlükâti kucaklayan engin bir merhamet deryasına döner. Sonuçta imanın güzelliği sadece mü'minin şahsına değil, tüm varlığa sırayet eder hale gelir. **Âdetâ iman, kâinatın kilidini açan bir anahtar olur;** mü'min her şeyin ardından kudsî mânâyı çözmeye başlar. Böyle bir insan artık dünyada cennetin bir kokusunu duymuştur; Rabbine kul olmanın hazzıyla gönlü huzur bulmuştur.

Kapanış

İman nimeti her türlü dünyevî nimetten üstünür. İman, Rabbimizin kalplerimize lütfettiği en büyük hazine ve hidayettir. İman sayesinde insan, meleklerden üstün makamlara yükselebilir. İmanla parlayan bir kalp, karanlıklarla dağıtır; imanla yoğrulan bir hayat, gerçek anlam ve değerini bulur. İmanın güzelliğini tadmış bir gönül için dünya meşakkatleri hafifler, kabir karanlığı nurlanır, âhiret aziği hazırlanır. Cenâb-ı Hak bizlere kâmil bir iman ve sâlih amel nasip eylesin.

Seyyidimizden:

İman varsa, Allah bizi insanlığın en güzelini yapar ve bizle insanlığa hayat verir. İman, insanın kalbini güzelleştirmesidir. Her an Allahu Teâlâ'ya kul olmak, Resulullah (s.a.v.)'i memnun etmek için gayret üzere olmaktadır. İnsan bu minvalde olduğu zaman, Allah Azze ve Celle'nin nazarı onun üzerinde olur. O nazarla insanlığa fayda getirir, hidayet kapılarını açar, çölü yeşertir, yağmurun yağmasına vesile olur. İman; sabırları şükre çevirir, hamtları ziyadeleştirir. Lütfeden Rabbil Alemin'e, lütfunun ziynetini en güzel şekilde ihsan eyleyecek kelamlara dökülür.

Elhamdülillahi Rabbil Alemin; Allah Azze ve Celle bizi İslâm'la şereflandırdı. Yine Elhamdülillahi Rabbil Alemin; Allah bize iman verdi. Ama iman, devamlı artması gereken, Allahu Teâlâ'nın bir emanetidir. İman sabit değildir. İman; her gün tazelenen, her gün artan, arttıkça güzel kokular yayılan, insanları ve yaratılmış her şeyi mest eden bir şeydir.

İman basit bir şey değildir. İman; hayatı, edebi, takvayı barındırır. Allah Azze ve Celle'nin affı mağfiret kapısının açılmasını, Resulullah (s.a.v.)'in şefaat kapısının açılmasını sağlar. İnsanlardaki zulmü alan, insanlara merhameti getiren, insanlardaki vahşeti alan, insanlara öğrenmeyi öğreten en güzel Allahu Teâlâ mucizesidir iman. Bu mucizeye ulaşmak için insanın talepkâr olması, gayretkâr olması, terbiye içinde olması ve her yaptığı işte Allahu Teâlâ'yı bilmesi lazımdır. İman insanı, Allah Azze ve Celle'nin o ilk nefes, ilk üflenme haline getirir; meleklerin "*Uscudû li-Âdeme*" (Âdem'e secde edin) emrine muhatap olduğu kıvama getirir. İman insanı en öze, en başa, en iyiye ve en şerefli olma haline getirir.

O yüzden biz Allah için gayret edeceğiz. İmanımızı güzelleştirmek için tövbemizi tam yapacağız, tövbemize sahip çıkacağız. Allah Azze ve Celle'yi, Allah olduğu için, O'na saygımızı ifade edebilmek ve O'nun merhametini celbedebilmek için tamı tamına

zikredeceğiz. İmanımızı kuvvetlendirmek için insanların arasını bulacağız, insanlara karşıiksız iyilik yapacağız. Hastayı ziyaret edeceğiz, cenazeye ve cenaze ehlince yardımcı olacağız, kabir ehlini ziyaret edeceğiz. Allah Resülü üzerindeki ne kadar güzel ahlak varsa, ne kadar güzel haslet varsa; bu haslettelere talip olacağız ve onları güzel güzel yapacağız ki insanlar bizi gördükleri zaman Allahu Teâlâ'nın haşmetini hatırlasınlar, Allahu Teâlâ'nın merhametini hatırlasınlar ve Allahu Teâlâ'ya dönsünler.

Çünkü insanın imanlı olmasının en birinci şartı; görüldüğü an Allahu Teâlâ'yı hatırlatması yahut kişiyi tövbeye sevk edecek hale dönüştürmesi yahut kişinin kelamında büyük bir değişim meydana geçirmesine sebebiyet vermesidir. İman, insanda insan-ı kâmil, Resulullah (s.a.v.) vari bir hal oluşturur. Resulullah (s.a.v.) diyor ki: *"Bir insan 40 gün helal yese ve kötü kelam konuşmasa, inanınız ki 41. gün ancak Peygamber kelamına yakın bir kelam eyler, bir davranış sergiler."*

İnsanın ömründe bir kere yaşama hakkı vardır; sonra ölecek ve Allahu Teâlâ'ya kavuşacaktır. Madem bir tane yaşama hakkımız vardır, onu dosdoğru ve güzel yaşamak lazım. Allahu Teâlâ'nın yolunda yaşamak, Resulullah (s.a.v.)'in öğrettiği gibi yaşamak ve bu yaşamda insanlığa faydalı olmak lazımdır. Bir mümin, bütün dünya ateş içinde olsa, imanı o ateşi söndürür. Bütün dünya çöl olsa, hiçbir yerde yeşillik olmasa; bir tane mümin olsa, onun bir damla gözyası dünyadaki bütün çöllerini yeşertir. Güneş ne kadar sıcak olursa olsun, sadece müminin bir nazarı güneşin şiddetli hararetini normal seviyeye getirir. İman insanı mümin yapar, mümin insanı Allahu Teâlâ'ya yakın eyler.

Biz istiyoruz ki; Allahu Teâlâ'yı güzel öğrenelim, Allahu Teâlâ'yı güzel zikredelim ve gerçekten imanımızı kuvvetlendirelim. Nefsi hastalıklarımızı ayaklar altına alalım, birlik içinde olalım. Allahu Teâlâ'nın müminler için buyurduğu şu düsturu unutmayaçım:

"Müminler ancak kardeşirler." (Hucurât, 49/10)

Bu güzel bir kelamdır. Allahu Teâlâ "Müminler kardeşirler" deyip işi bırakmıyor; *"Müminler ancak kardeşirler"* diyor. O yüzden siz de kardeşlik nedir onu iyi bilin, kardeşliğin hükümlerini yerine getirin. İmanınızı artıracak şekilde hal ve hareketlerde bulunun.

Hepimiz kusurluyuz ama hepimiz tövbe edebiliriz. Hepimiz kusurluyuz ama özür dileyebiliriz. Hepimiz kusurluyuz ama abdest alabiliriz. Hepimiz kusurluyuz ama kusurumuzla namaz kılabiliriz. Ama Allah bizi severken, kusursuz sever. İşimiz gücümüz Allahu Teâlâ'yı ve Resulullah (s.a.v.)'i memnun etmek olsun. Allah sizlerden gani gani razı olsun inşallah.